

## Особа дошкільника у пастирології: філософія пізнання

У статті розглянуто специфіку можливого формування пастирем релігійного світогляду в дітей до семирічного віку. Основну увагу зосереджено на психологічних засадах особи дошкільника. Означено відмінності навчально-пізнавальної інженерії дошкільнят від старших вікових груп дітей.

**Ключові слова:** дошкільник, вікова періодизація, індивідуальні особливості дітей, рання соціалізація, дошкільне дитинство, духовний потенціал, проблеми пастирської педагогіки.

**Постановка наукової проблеми та її значення.** Навчально-пізнавальна інженерія дітей дошкільного віку виражається в особливому проектуванні впливу на них зовнішнього середовища, в інформаційній технології. Особливу роль у цьому процесі відіграє пастир-священик, під загальним духовним керівництвом якого здійснюється вплив первинної інформації на формування духовно-душевних властивостей дитини. Пастир, по суті, супроводжує у навколишньому світі через зацікавлених у вихованні осіб діяльністю поза службою.

Проблеми виховання і розвитку особи дошкільника актуальні не лише в межах розгляду педагогіки, психології, а й богослов'я. Адже йдеться про інтереси людства, які вирішують його майбутнє. У якому напрямі, яким пріоритетом (добра чи зла) формується дошкільник, такою й буде його учнівська та молодіжна діяльність, що є резервом майбутнього будь-якого суспільства.

**Аналіз досліджень цієї проблеми.** Пізнавальну діяльність дошкільника науковці вивчали і вивчають досі. Так, у статті використано дослідження Т. Поніманської, Т. Гурковської, З. Плохій, М. Варія, В. Бондаренко та ін. Проте поза увагою вчених залишається специфіка пізнання дитиною навколишнього світу в релігійному вимірі.

**Мета** статті – висвітлити навчально-пізнавальну інженерію дітей дошкільного віку всіх категорій; показати дію ранньої соціалізації, формування природного характеру, що має значення в пастирській діяльності; розглянути дошкільну пастирську педагогіку.

**Вклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.** Передусім розглянемо ті наукові категорії, які стосуються навчально-пізнавальної інженерії дітей дошкільного віку у християнському світогляді. Йдеться, зокрема, про вікову періодизацію, індивідуальні особливості дітей, ранню соціалізацію, піклування про дошкільне дитинство, формування духовного потенціалу, проблеми дошкільної пастирської педагогіки.

Отож, щодо вікової періодизації. У педагогіці і психології розрізняють чотири періоди дошкільного віку: ранній вік (до 3 років), молодший вік (від 3 до 4,5 років), середній вік (від 4,5 до 5 років), старший вік (від 5 до 7 років). Відзначимо, що такий поділ умовний, оскільки залежить від особистого розумового і фізичного розвитку дитини, часу вступу в перший клас та інших факторів. Втім, докладніше розглянемо названі періоди.

Ранній вік називають ще переддошкільним. Він має бути організований не за принципом спеціального розвитку окремих психічних процесів, а розвивальна робота має спрямовуватися на загальний пізнавальний розвиток дитини, максимально різнобічне ознайомлення дитини зі світом предметів, людей, стосунків, під час якого поступово розвивається особистість дитини загалом [12, с. 27]. Для дитини першого року життя особливо важливе спілкування з дорослим, яке спонукає її звертати увагу на предмети, оволодівати першими звуками і словами, забезпечує психологічний комфорт. Маля починає орієнтуватися в навколишньому середовищі, у нього розвиваються основи наочно-дієвого мислення, мовлення, ходьба, з'являються перші уявлення про зв'язки у світі довкола нього. Граючись з предметами, дитина вивчає їх властивості, вчиться їх використовувати. Тож у цей період чи не найважливішим є розвиток предметно-маніпулятивної діяльності, через яку дитина пізнає світ, розкриває свідомість і самосвідомість [11, с. 18].

Дитина раннього віку мислить більш предметно, водночас вона поступово прислухається до словесних вказівок дорослого. Тому важливо, щоб методологічною засадою мовленнєвого спілкування з дитиною була предметна діяльність. Так, перші слова повинні мати предметне пояснення в

пізнанні світу, відображати щонайбільший ступінь добра, ласки, тепла. Адже в цей період у дитини починає формуватися душа за допомогою життєвих компонентів. Фактично у цей період розпочинається своєрідний «запис» у майбутню програму дій – душевну, підсвідому зону. Надалі вивести із цієї зони інформацію негативного змісту досить важко, а то й неможливо.

Тому в педагогічній літературі кінець раннього віку називають критичним, оскільки він свідчить про фізичне відокремлення дитини від навколишнього світу. Відбувається відособлення «Я» від «не Я», з'являється «Я сам». Одночасно відбуваються зміни у ставленні дитини до дорослого: у процесі предметної діяльності дитина побачила дорослого, що послуговується тими чи іншими предметами, і побачила себе – відтак з'являється потреба бути таким, як дорослий, виконувати такі ж дії, як він [12, с. 28].

Найважливішим періодом формування активного інтересу до людини та її взаємин з іншими людьми є молодший дошкільний вік. У цьому віці пізнавальний процес відбувається за трьома основними напрямками: якісно змінюється сприймання дитиною навколишнього світу, воно починає розвиватися як чуттєва діяльність; змінюються засоби орієнтування малюка в навколишньому світі; збагачуються змістовно уявлення і знання дитини про навколишній світ. Дитина запам'ятовує те, що викликає в неї безпосередній інтерес. Вона сама ще не ставить за мету щось запам'ятати, ще не вміє керувати процесами запам'ятовування і відтворення, але водночас в неї підвищується стійкість мимовільної уваги, особливо, якщо вимоги пригадати щось викладено у формі навчального завдання. У дитини розвиваються мислительні операції: аналіз, порівняння, співвіднесення, вона вже може фантазувати про відсутнє на той час, уявляти об'єкти, яких у її досвіді ще не було. Для молодшого дошкільника характерні сильні афекти, емоційна збудливість, нестриманість і нестійкість емоцій. Самооцінка чотирирічної дитини переважно суб'єктивна і завищена. Малюк привласнює всі позитивні і схвалювані дорослими якості, іноді навіть не знаючи їх змісту, що, зрештою, закономірно [12, с. 29–35].

У контексті нашого дослідження варто приділити увагу появі інтересів, мимовільній увазі, мислительним операціям, фантазії дитини молодшого дошкільного віку. Ці категорії слід спрямовувати в духовну сферу. Зокрема, можна починати розмову про земний і небесний світ, про добро і зло, про елементарне розуміння гріха і покарання за нього. Доброзичливе ставлення до дитини з боку оточення без певного наміру несвідомо викликає в неї інтерес до добрих вчинків, розвиває мрії про добре, послухне життя, надихає на опанування знаннями про природу, світ тощо.

У навчально-пізнавальній інженерії дітей середнього дошкільного віку уже проглядаються початки дослідництва, експериментування, самостійні пошуки відповідей на різноманітні питання, цілеспрямованість поведінки і діяльності, заохочення до довірливих стосунків й уміння усвідомлювати свою роль у спілкуванні [11, с. 18]. Дитина стає допитливою. Це нова, якісно вища сходинка в розвитку пізнавальної потреби дитини, яка є внутрішнім джерелом пізнавальної активності. Виникають запитання: чому? навіщо? звідки? Особливістю пізнавальної активності дітей середнього дошкільного віку і є постійна взаємодія практичних, пробних та інтелектуальних дій. Сприймання стає осмисленим, цілеспрямованим процесом, починає зароджуватися внутрішній стан мислення. Водночас дитяче мислення в цей період характеризується повною хаотичністю, розірваними знаннями. Дитина щоразу відкриває для себе нові сторони вже знайомих об'єктів, проникає в нові їх зв'язки. При цьому дитяча уява розвивається в тісному взаємозв'язку з мовленням. У середніх дошкільників зростає інтерес до різних видів зображувальної діяльності (дитячий малюнок, ліплення, аплікації, конструювання). Розпочинається активний період усвідомлення малюком свого місця в системі стосунків з дорослими [12, с. 36–43].

Загалом же середній дошкільний вік є початком дійсного пізнання навколишнього світу, тому таких дітей часто називають «чомучками». Із цього віку бажано скерувати дитину у християнсько-пізнавальну активність. Її допитливість допоможе дорослим правильно, у природно-релігійному напрямі почати формувати внутрішнє мислення, поступово ліквідувати прогалини у стрибкоподібній інформації.

У старшому дошкільному віці здійснюється психологічна підготовка до навчання у школі, розвиваються навички вільного спілкування [11, с. 18]. Розвиток усіх видів сприймання (прості та складні) сприяє розвитку спостереження. Розумово діяльність скеровано на встановлення причинно-наслідкових зв'язків, здатність логічно мислити. У цьому періоді розширюються знання дітей про навколишній світ, людей, про самих себе. Діти із задоволенням набувають знання про природні

явища й закономірності, про умови їх виникнення та розвиток, про події, що відбуваються в суспільстві, про людей. На тлі формування особливостей мислення зростає розумова активність дітей, що передусім виявляються в запитаннях, яких більше, якщо підтримувати зацікавленість дитини, її допитливість. Центральним новоутворенням розвитку пізнавальної сфери особистості дошкільника є уява як універсально людська здатність будувати нові цілісні образи переробкою практичного, чуттєвого, розумового та емоційно-сислового минулого досвіду. У цьому віці діти легко оперують уявленнями за допомогою вигадання історій, використовують свій задум, виходячи за межі зразка. З'являються яскраві образи-фантазії, які не називаються обманом, не пов'язані з корисливими мотивами, з бажанням приховати погані вчинки, з прагненням уникнути покарання. Важливо лише спрямувати дитячу фантазію в лоно творчих пошуків. У старшому дошкільному віці домінують функцією свідомості стає пам'ять (мимовільна, довільна, смислова), при цьому образне запам'ятовування є найпродуктивнішим [12, с. 43–49].

Отже, завершальний етап дошкільництва характеризується належним рівнем свідомості дитини, яка здатна приступити до засвоєння навчальних дисциплін. Крім того, семирічна дитина вже знає елементарні норми природного права (поняття добра і зла), деякі біблійні відомості, прості катехизисні приписи тощо. Пастирський обов'язок – підготувати семирічну дитину до першої сповіді і причастя, пам'ятаючи, що з появою нового типу взаємин дитини з дорослим у семирічному віці настає вікова криза.

Індивідуальні особливості дітей, їх розвиток також безпосередньо впливають на навчально-пізнавальну інженерію. Відзначимо, що індивідуальний розвиток науковці розглядають як процес формування індивіда від народження до кінця життя і позначають його терміном «онтогенез» (від грец. – сущий і походження). Вікові етапи індивідуального розвитку якісно відрізняються один від одного. Так, для дітей певного віку характерно чимало спільних особливостей поведінки. Водночас кожна дитина будь-якого віку має свої індивідуальні особливості [7, с. 143–144]. Індивідуальність характеризують природні задатки, темперамент, особливості перебігу психічних процесів (сприймання, пам'ять, увага, уява, мислення), інтереси і потреби, воля і почуття, набутий у процесі розвитку досвід [11, с. 18]. Це ті риси, завдяки яким дитина є неповторною, неподібною на інших, одиничною. За індивідуальними рисами в розвитку дітей виділяють дві крайності: обдаровані діти та діти з проблемами розвитку.

Обдарована дитина вирізняється яскравими, очевидними, інколи визначними досягненнями або має внутрішні задатки до таких досягнень у певному виді діяльності [11, с. 20]. За здібностями обдаровані діти далеко випереджають своїх ровесників, тобто темпи розвитку їхнього інтелекту не те що відповідають віку, а випереджають його. Для обдарованих дітей характерні: висока активність розуму, підвищена схильність до розумової діяльності, інтерес до певного виду діяльності, елементи оригінальності в ній, потяг до творчості. Як негатив можна виокремити їх надмірну зосередженість на улюбленій справі і своїх здібностях, байдужість до інших людей і духовних цінностей, слабку комунікабельність [13, с. 235].

Завдання пастиря в межах діяльності з такими дітьми полягає, зокрема, в тому, щоб діти з вищим ступенем природних здібностей, з іскрою Божою були скеровані в бік добра, моралі, пізнання Божого промыслу. Адже такі діти отримали дар Божий від народження, здебільшого спадково, підтримуючи родову особливість, якої не можна змарнувати. Швидке опанування прийомів пізнання світу принесе користь спочатку родині, а потім і всьому суспільству. Незалежно від того, чи дитина талановита в музиці, мистецтві, математиці, чи в багатьох сферах (здібність до різних галузей діяльності), вона актуалізує свою особистість і свої видатні природні здібності присвятить любові до Бога, зробить інших щасливими у пізнанні праведного способу життя. Пастир має розуміти, що з талановитими дітьми також потрібно працювати, аби скоригувати їхні дії, сприяти їхній взаємній діяльності з іншими людьми тощо. Талановиті діти, особливо генії (найвища міра таланту), потребують поради, допомоги в практичному житті, де вони часто виявляються безпорадними. З порадами й допомогою інших талановиті і геніальні діти в майбутньому більш успішно виконуватимуть якусь природну діяльність.

Трапляються у дошкільнят, як вже було згадано, ускладнення інтелектуального розвитку, які кваліфікують як тимчасове відхилення від норми, тимчасові труднощі в поведінці дітей, зумовлені

віковими змінами та переживаннями [12, с. 57]. Це діти з проблемами розвитку, які потребують підвищеної уваги, оскільки розумово вони розвиваються не відповідно до наукової періодизації, а за власним, індивідуальним сценарієм, оскільки ще не настав час їхньої адаптації до світу, немає мікро-середовища, яке сприяло б активному розвитку, дало б поштовх до творчості. Такі діти потребують підвищеної уваги і з боку пастирів, котрі здатні вплинути на розвиток особистості. Скажімо, чимало видатних людей мали в дошкільному віці проблеми з інтелектуальним розвитком, але ситуація кардинально змінювалася, коли в їхньому житті з'являлася духовна людина, яка й сприяла їх активному розвитку.

Далі вважаємо за доцільне розглянути таку наукову категорію навчально-пізнавальної інженерії дітей дошкільного віку, як рання соціалізація, яка, на нашу думку, є первісною, початковою у філософії дитинства.

Під соціалізацією в науці розуміють процес залучення індивіда до системи суспільних відносин, формування його соціального досвіду, становлення й розвитку як цілісної особистості [7, с. 314]. Існує початкова (первинна), середня (вторинна) і завершальна (трудова, післятрудова) стадії соціалізації [13, с. 341; 7, с. 314]. Ми розглянемо первинну соціалізацію, де первісною є рання соціалізація дітей від одного до семи років.

У ранній соціалізації дитина поступово несвідомо і свідомо засвоює елементарні соціальні норми, сприймає світ та власну поведінку. На ранню соціалізацію дитини безпосередньо впливають: сім'я, хресні батьки, родина, діти з інших сімей, а згодом вихователі ясел та дитячих садків. Цей процес має індивідуальні варіації, оскільки залежить від вікової періодизації та ступеня інтелектуального розвитку.

Крім того, дитина засвоює світ культури вибірково, відповідно до своїх інтересів, здібностей, уже набутого світогляду, під впливом стихійних та цілеспрямованих соціальних структур. Важливо, щоб цей процес був наповнений зв'язками із соціумом, соціальною активністю [13, с. 341], але це має відбуватися в помірному темпі, а не прискорено. Надмірна швидкість впливу зовнішніх факторів на дошкільника може скерувати ранню соціалізацію в бік зла, оскільки дитина сприймає багато інформації і вдається до неконтрольованої фантазії.

Відомо, що несоціалізованих людей немає [13, с. 318], адже соціалізація сприймається як інтерналізація, тобто процес, в ході якого індивід пізнає і приймає як обов'язкові ті соціальні цінності і норми поведінки, які прийняті в межах його соціальної групи або більш широкої спільності. Тому в індивіда формується почуття потреби відповідності соціальним нормам [1, с. 109, 293]. У результаті інтерналізації соціальних стандартів індивід засвоює соціальні функції, усвідомлює соціокультурні обмеження, адаптується до культурного середовища [6, с. 980–982].

Більш успішною й ефективною рання соціалізація дитини буде, коли в ній переважатиме релігійна спрямованість. Так, залучення до життя соціуму під впливом пастиря передбачає природний варіант формування поведінки дошкільника. З віком дитина має дедалі більше усвідомлювати, що Бог керує на небесах і бачить не тільки кожен неправильний крок будь-якої людини, а й знає всі її думки і наміри. Тому за добрі вчинки Бог винагороджує, зокрема матеріальними подарунками, а за погані – карає. Таким чином дитина поступово засвоюватиме соціальну роль послушника, який залюбки виконує послух, охоче пізнає глибинні цінності християнської науки.

Закономірним у навчально-пізнавальній інженерії є піклування про дошкільне дитинство, а найкраща форма піклування – це виховання, управління вихованням тощо. Це найбільше стосується таких видів виховання, як морально-правове, трудове, валеологічне, які мають релігійно-естетичне спрямування.

Суть морально-правового виховання дошкільника зводиться до засвоєння простих, елементарних норм моралі: норми вітання, повага до старших, норми охайності та гігієни. Основою трудового виховання є постійна праця: фізична й інтелектуальна. Дитина повинна зрозуміти, що її основна праця – це навчання, утримання в чистоті свого помешкання, посильна допомога старшим у побуті. Щодо валеологічного виховання, то це розвиток у дитини фізичних даних для підготовки до життя, адже щоб жити і виконувати всі онтологічні завдання людини, треба бути передусім здоровим.

Рекомендації пастиря щодо виховання в сім'ї мають, звісно, релігійно-естетичне спрямування, що найбільше відображається в характері людини.

Характер – це сукупність відносин стійких індивідуально-своєрідних властивостей особистості, які виявляються в поведінці, діяльності і ставленні до людей, колективу, до себе, речей, праці тощо [5, с. 165]. Навіть Бог завжди оцінює людину, зважаючи на її характер, а не особистість. Людина повинна контролювати свій характер, волю [14, с. 79]. Адже людина як частина природи (мікро-природа) впливає на саму природу, навіть може спричинити її руйнування, руйнування Всесвіту своїми думками [9, с. 338]. Це означає, що неприродний, неконтрольований характер людини завдає значної шкоди Всесвіту. І завдання релігійно-естетичного виховання полягає в тому, щоб виплекати в людини намагання утримувати в естетичній гармонії природу, не допускаючи її руйнації своїм характером.

Тож, піклуючись про дошкільне дитинство, пастир має рекомендувати звернути особливу увагу на формування характеру дитини, що, по суті, починається відразу після народження. Потурання дитині в її примхах, капризах призводить до формування негативних рис характеру, яких не сприймає релігія, щоби більше, це суперечить Божим настановам. Додамо, що обсяг інформації, яку дитина засвоює до п'ятирічного віку, не вивчаючи при цьому абстрактних епістемологічних теорій про обґрунтування знання, просто вражає. Водночас велика частина того, що вона засвоює, є правильною, хоча впродовж життя її знання уточнюються і модифікуються [8, с. 136].

Важливість формування духовного потенціалу в дітей дошкільного віку обґрунтована тим, що, як зазначають науковці, дитина народжується з інстинктивним бажанням зрозуміти саму себе і світ довкола себе. Чи не найскладнішим напрямом у педагогічній роботі з дошкільнятами є саме духовний розвиток. На практиці формування духовного потенціалу особистості дошкільника часто уже тенденційно зводиться до залучення малюків до релігійних традицій, але головне завдання – створити умови для нагромадження дошкільниками першого позитивного загальнолюдського духовного досвіду через активне залучення їх до різних видів діяльності: ігрової, пізнавальної, комунікативно-мовленнєвої, предметно-практичної, образотворчої, музичної, рухової, театральної тощо. Щодо релігії як засобу духовного розвитку особистості в дошкільні роки, то це неправомірне у масовій свідомості ототожнення поняття «духовний розвиток» і «релігійне виховання», хоча виховання на релігійних засадах (заповідях, традиціях) є водночас і складовою частиною формування духовної культури, і засобом цієї діяльності [10, с. 1–3].

На нашу думку, для релігійного виховання дитина спочатку має бодай елементарно пізнати світ, навколишнє середовище, усвідомити своє «Я». У її підсвідомості мають бути закладені добрі почуття, тепло і ласка, щоб не допустити формального засвоєння азів релігійних понять і догм. Роль пастиря в цьому – зуміти так управляти (бодай дистанційно, через найближчих дорослих), щоб дитина не зазнала духовного, світоглядного каліцтва, що, безперечно, має негативні наслідки для релігійного виховання. Засвоєння релігійних норм дитиною, яка виросла в бездуховній, аморальній сім'ї, або не відбудеться, або матиме не тільки прогалини, а й викривлені, поверхові знання, скеровані на здобуття (у будь-який спосіб) матеріальних благ, матеріальних засобів існування. А для релігійного виховання потрібна чиста душа, лагідне серце.

Димитрій Ростовський (єпископ) саме серце визнавав об'єктом духовно-морального виховання. При цьому мету цього виховного процесу вбачав у навчанні серця любові, а завдання – у спрямуванні процесу наповнення серця відповідним змістом. Єпископ був переконаний: все, що проходить через серце людини, набуває відповідного забарвлення. Чисте серце забезпечує світлість думок, настроїв, почуттів, переживань і навиків, натомість уражене гріхом серце – їх затемнення. Серцем людина говорить з Богом, і саме на нього впливає Господь, коли бажає виправити людину. «Достукатися» до сердець своїх вихованців, запалити в їх серцях вогонь любові й постійно підтримувати це внутрішнє джерело світла – саме у цьому мислитель вбачає своє духовне призначення [4, с. 94]. Звідси й випливає завдання пастиря у формуванні навчально-пізнавальної інженерії для дошкільнят – сприяти вихованню належних властивостей людини.

Властивості людини, які випливають з результатів пізнання навколишнього світу: дотик, відчуття, сприйняття, працездатність, свідомість, мислення і розум. Ці властивості людини відповідають за тактильне (відчуття дотику), чуттєве, образне, природне, усвідомлене, логічне і творче відображення навколишнього світу відповідно. Людині властиві й інші, більш низькі за своїм характером властивості. Однак тільки розум, який є найвищою для людини властивістю, визначає належність людини до людини розумної як біологічного виду [2, с. 154].

Зазначені властивості формуються в усіх вікових періодах поступово. Загалом такий порядок формування визнаний доцільним у духовному, а згодом й релігійному вихованні.

Розглянувши основні наукові категорії, які стосуються навчально-пізнавальної інженерії дітей дошкільного віку, розкриємо деякі проблеми дошкільної пастирської педагогіки, що виникають разом з проблемами, які існують у суспільстві. Причому в будь-якому суспільстві розвиток пізнавальної активності дітей дошкільного віку зазнає негативного впливу від різноманітних процесів. Однак сучасне українське суспільство, окрім загальних проблем, має і власні, пов'язані з духовним визволенням від колишньої тоталітарної системи.

Вважаємо, що серед основних проблем у дошкільній пастирській педагогіці можна виділити: глобалізаційні, міжконфесійні, родинні, державні та інтеграційні.

Глобалізаційні процеси на планеті стосуються не тільки науки, діяльності дорослих людей, а й дітей дошкільного віку. Близьке оточення дітей, яке так чи інакше втягнуте в негативні світові процеси, мимовільно випромінює зло, негативні думки, нервозність, що передається малим дітям.

Міжконфесійні проблеми не дають можливості батькам та рідним зосередитися на постійних твердженнях про релігію. Наявність у населеному пункті навіть двох пастирів різної конфесії створює розбіжності у вихованні дошкільників. Хоча ці відмінності здебільшого незначні, проте певний виховний дискомфорт все-таки наявний.

Родинні проблеми часто пов'язані з розлученням (які досить поширені), життям у цивільному шлюбі, відсутністю місця праці, міграційними процесами, навіть відсутністю належного матеріального забезпечення (або його надлишком). До прикладу, якщо найбільшою проблемою для сім'ї є вижити у складних умовах, то в пошуках відповіді на запитання «як це зробити?» дорослі забувають про виховання своїх дітей. Тому часто вихованням замагаються не самі батьки, а інші члени родини, що негативно позначається на якості виховання.

У різних державах різні проблеми. Щодо України, то зараз вона перебуває у складному становищі. Боротьба із зовнішніми терористами, з внутрішньою корупцією відсунула на задній план турботу про дошкільне виховання. Ці проблеми мають зникнути в період входження України у Європейський Союз. Але вже на рівні держави потрібно боротися з поширенням штучного інтелекту з телевізорів та комп'ютерних програм, накреслити механізми визнання дієвого (на державному рівні) релігійного виховання.

Інтеграційні процеси стосуються поєднання національної та європейської культури. Віддаючи перевагу національно-патріотичному вихованню, потрібно наближатися до європейських стандартів. Але шкідливим є сліпе запозичення того, що в Європі вважається еталоном. Подібне сталося з Болонським процесом, який заперечував живе спілкування з дитиною, віддавши перевагу тестам.

Отже, специфіка дитячої навчально-пізнавальної інженерії полягає в тому, що суб'єктами є діти від одного до семи років, які здебільшого перебувають у сім'ї, частина – у яслах і дитячих садках. Світоглядних установок вони набувають вперше, тому цей процес має відбуватися за допомогою рідних, близьких та вихователів. Пастир здійснює координаторську діяльність, як правило, дистанційно і в рідкісних випадках має безпосередній контакт, який, до того ж, є епізодичним. Окрім того, в означеному контексті можна вести мову і про релігійно-виховні школи для дорослих, які зацікавлені у вихованні дошкільника.

**Висновки.** Отже, педагогічна пастирологія в ранньому духовному вихованні дитини охоплює широкий спектр наукових дисциплін, кожна з яких по-своєму є цінною. Ці дисципліни не тільки надають логістичну підтримку, а й ініціюють реформи системи дошкільної і шкільної духовної освіти, зміцнення духовної компоненти розвитку українського суспільства, що сприятиме ефективності пастирського служіння в різноманітних формах.

#### *Джерела та література*

1. Аберкромби Н. Социологический словарь / Н. Аберкромби, С. Хилл, Б. С. Тернер. – М. : Экономика, 1999. – 428 с.
2. Бабанин А. Ф. Введение в общую теорию мироздания. Понятийный аппарат и физические основы мироздания / А. Ф. Бабанин. – Изд. 2, испр. и доп. – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – 172 с.
3. Біблія / пер. Святейшого Патріарха Філарета (Денисенка). – К. : Вид-во Київ. Патріархії УПЦ КП, 2004.
4. Бондаренко В. Педагогіка серця у творчій спадщині Данила Туптала (Димитрія Ростовського) / В. Бондаренко // Молодь і ринок. – 2009. – Спецвип. – С. 93–99.

5. Варій М. Й. Основи психології і педагогіки : навч. посіб. / М. Й. Варій, В. Л. Ортинський. – Львів : Ініціативи, 2006. – 378 с.
6. Всемирная энциклопедия: философия / глав. науч. ред. и сост. А. А. Грицанов. – М. : АСТ ; Мн. : Харвест ; Совр. литератор, 2001. – 1312 с.
7. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
8. Гудінг Д. Людина та її світогляд: у пошуках істини і реальності / Д. Гудінг, Д. Леннокс ; пер. з рос. зі звіткою з англ. оригіналом за заг. ред. М. А. Жукалюка. – К. : УБТ, 2006. – Т. 2. – 376 с.
9. Гудінг Д. Світогляд: для чого ми живемо і яке наше місце у світі / Д. Гудінг ; Д. Леннокс ; груповий пер. з рос. зі звіткою з англ. оригіналом за заг. ред. М. А. Жукалюка. – К. : УБТ, 2003. – 416 с.
10. Долинна О. Розвивати духовний потенціал особистості дошкільника [Електронний ресурс] / О. Долинна, О. Низковська. – Режим доступу : <http://www.e-catalog.name/x/kram/kram?LNG=&Z21ID=&I21DBN=CGBKR&P21DBN=CGBKR&S21STN=1&S21REF=3&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=%D0%94%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%B0,%20%D0%9E>
11. Дошкільна педагогіка / за ред. Т. І. Поніманської. – К. : Академвидав, 2005. – 202 с.
12. Малятко: програма виховання дітей дошкільного віку / за ред. З. П. Плохий. – К. : [б. в.], 2001. – 288 с.
13. Соціологія: терміни, поняття, персоналії : навч. словн.-довід. / за ред. В. М. Пічі. – Київ : Каравело ; Львів : Новий Світ – 2000, 2002. – 480 с.
14. Якобчук Л. Біблійні принципи життя і служіння / Л. Якобчук. – Острого : Вид-во НУ «Острозька академія», 2008. – 586 с.

**Сливка Богдан. Личность дошкольника в пастырологии: философия познания.** В статье рассматривается специфика возможного формирования пастырем религиозного мировоззрения у детей до семилетнего возраста. Основное внимание сосредоточено на психологических началах личности дошкольника. Поэтому отмечено различия учебно-познавательной инженерии дошкольников от старших возрастных групп детей. Философские аспекты познания мира дошкольниками заключаются в использовании пастырем индивидуальных особенностей: одаренных детей и детей с проблемами развития. Согласно такой классификации пастырь рекомендует определенные приемы познания мира. При этом дети с проблемами развития считаются также перспективными в теории познания, но требуют повышенного внимания. Также в философии познания важное место занимает ранняя социализация, на которую непосредственно влияют семья, крестные родители, дети из других семей, воспитатели яслей и детских садов. В ранней социализации важно не допустить чрезмерной скорости воздействия внешних факторов, так как это может привести к неконтролируемой фантазии. Для этого ранняя социализация должна иметь религиозную направленность. Такой естественный вариант познания формирует пастырь. Рекомендации пастыря имеют большую ценность в семейном воспитании религиозно-эстетического направления. Однако в философско-познавательной инженерии детей дошкольного возраста существуют следующие проблемы – глобализационные, межконфессиональные, семейные, государственные и интеграционные, которые раскрыты в статье.

**Ключевые слова:** дошкольник, возрастная периодизация, индивидуальные особенности детей, ранняя социализация, дошкольное детство, духовный потенциал, проблемы пастырской педагогики.

**Slyvka Bohdan. Person Fives in Pastyrology: Philosophy of Knowledge.** The article deals with the specifics of the possible formation of a pastor in the religious world of children under the age of seven. It concentrates on the psychological principles of individual preschooler. Thus is defined differences engineering teaching and learning of preschool children in older age groups. Philosophical Aspects of knowing the world is to use preschooler pastor individual characteristics, gifted children and children with developmental problems. According to this classification shepherd recommends some ways of knowing the world. Thus children with developmental problems are also promising in theory of knowledge, but require attention. Also in the philosophy of knowledge important element of early socialization, which directly affect the family, godparents, family, children from other families, educators nurseries and kindergartens. In early socialization is important to prevent excessive speed external factors, as this may lead to uncontrolled imagination. For this early socialization should have a religious orientation. This knowledge forms a natural option shepherd. Recommendations shepherd of great value in family education religious and aesthetic direction. However, philosophical and cognitive engineering preschoolers there are problems: globalization, interfaith, family, government and integration, disclosed in the article.

**Key words:** preschooler, age periods, individual characteristics of children, early socialization, preschool childhood spiritual potential problem pastoral pedagogy.

Стаття надійшла до редколегії  
28.11.2014 р.